

FUNDACJA
BATOREGO

IM. STEFANA

ul. Sapieżyńska 10a
00-215 Warszawa
tel. 22 536 02 00
fax 22 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

26 października 2020

Stanowisko Zespołu Ekspertów Prawnych w sprawie rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego aborcji

W rozstrzygnięciu z 22 października 2020 r. (sygn. akt K 1/20) Trybunał Konstytucyjny (TK) orzekł, że przepis dopuszczający przerwanie ciąży przez lekarza w sytuacji, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, jest niezgodny z Konstytucją RP.

Wady prawne orzeczenia TK

Omawiane rozstrzygnięcie TK obarczone jest istotnymi wadami prawnymi, w tym przede wszystkim:

- TK orzekał w pełnym składzie, a w wydaniu rozstrzygnięcia brały udział osoby wybrane przez Sejm VIII kadencji na uprzednio obsadzone już prawidłowo stanowiska sędziowskie, a więc osoby, które nie mogą w TK orzekać. Dotyczy to Mariusza Muszyńskiego, Jarosława Wyrembaka i Justyna Piskorskiego – sprawozdawcy w sprawie K 1/20. Osoby te są nieuprawnione do rozpoznawania spraw w Trybunale Konstytucyjnym, co musi prowadzić do wniosku o nieważności postępowania w sprawie i wystąpienia tzw. wyroku nieistniejącego.
- składowi Trybunału przewodniczyła Julia Przyłębska, powołana na stanowisko Prezes TK w procedurze obciążonej poważnymi naruszeniami przepisów prawa.

Okoliczności te opisywaliśmy m.in. w [Stanowisku w sprawie Trybunału Konstytucyjnego z 26 stycznia 2017 r.](#) i w [Raporcie dotyczącym władzy sądowniczej z marca 2018 r.](#) W pełni podtrzymujemy wyrażone tam argumenty.

Uwagi do treści rozstrzygnięcia

Uważamy, że omawiane rozstrzygnięcie nie uwzględnia konieczności ochrony przyrodzonej i niezbywalnej godności kobiety oraz że narusza zakaz okrutnego traktowania i tortur, prawo do ochrony życia prywatnego oraz prawo do ochrony zdrowia. Jest ono sprzeczne z polską Konstytucją (w szczególności jej art. 30, 40, 47, 68 i ochroną, jaką normy te powinny zapewniać kobiecie) oraz z zobowiązaniami wynikającymi z Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania z 10 grudnia 1984 r., z Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych ONZ z 19 grudnia 1966 r. i z Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności Rady Europy z 4 listopada 1950 r.

Polska jest stroną wymienionych konwencji i niedopuszczalne jest obniżanie standardów ochrony praw człowieka w nich wyrażonych poprzez sprzeczne z nimi normy prawa krajowego.

Usunięcie z polskiego systemu prawnego możliwości wykonania aborcji z przyczyn embriopatologicznych, a tym samym wprowadzenie karalności za przeprowadzenie takiego zabiegu lub za udzielenie kobiecie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży w takiej sytuacji (art. 152 kodeksu karnego) będzie naruszało prawa i wolności człowieka, w tym wynikające ze wspomnianej Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W szczególności możliwe jest sformułowanie zarzutu o naruszenie art. 3 Konwencji (zakazu tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), art. 8 (prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) oraz art. 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego). Dla kobiet pokrzywdzonych na skutek wydania omawianego rozstrzygnięcia przez TK otwiera się zatem droga do złożenia skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Uważamy, że sądy krajowe powinny skorzystać z dostępnych im mechanizmów ochrony praw i wolności człowieka, w tym do rozproszonej kontroli konstytucyjności prawa oraz jego prokonstytucyjnej wykładni.

Po pierwsze, sądy powinny brać pod uwagę skutki prawne udziału w składzie orzekającym TK osób niebędących sędziami.

Po drugie, sądy powinny oceniać czy zastosowanie przepisów, w szczególności sankcji karnych, w konkretnych okolicznościach nie naruszałoby zobowiązań Polski wynikających z wiążących aktów prawa międzynarodowego, a także zasad, norm i wartości konstytucyjnych, które zostały przez TK pominięte lub zignorowane.

Niezależnie od wymienionych wad prawnych orzeczenia TK z 22 października, należy zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 190 Konstytucji wyrok Trybunału Konstytucyjnego podlega ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw i wchodzi w życie w dniu tego ogłoszenia. Dopóki nie ogłoszono rozstrzygnięcia w dzienniku urzędowym, zgodnie z prawem można przeprowadzać zabiegi przerwania ciąży na podstawie art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy o planowaniu rodziny.

Ponadto, w toku procedury medycznej zmierzającej do oceny w konkretnej sytuacji, czy zachodzą przesłanki do przeprowadzenia zabiegu przerwania ciąży w oparciu o art. 4a ust. 1 ustawy o planowaniu rodziny, jak i w ewentualnych postępowaniach sądowych wszczętych w związku z tymi przypadkami, można rozważyć przeniesienie oceny na przesłankę dopuszczającą przerwanie ciąży embriopatologicznej wówczas, gdy ciąża taka stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej. Wystąpienie przesłanki embriopatologicznej może bowiem nieść za sobą nieodwracalne i niezwykle poważne konsekwencje także dla życia i zdrowia kobiety ciężarnej.

Zespół Ekspertów Prawnych Fundacji im. Stefana Batorego

dr hab. Piotr Bogdanowicz, Katedra Prawa Europejskiego, Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Warszawskiego

Łukasz Bojarski, prezes zarządu Instytutu Prawa i Społeczeństwa INPRiS, były członek Krajowej Rady Sądownictwa

Jacek Czaja, prezes Towarzystwa Prawniczego w Lublinie, były wiceminister sprawiedliwości

dr hab. Monika Florczak-Wątor, profesor w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Jagiellońskiego

Jarosław Gwizdak, prawnik, działacz społeczny, członek Zarządu Instytutu Prawa i Społeczeństwa INPRiS

dr hab. Wojciech Jasiński, adiunkt w Katedrze Postępowania Karnego Uniwersytetu Wrocławskiego

dr Piotr Kładoczny, Katedra Prawa Karnego Uniwersytetu Warszawskiego, sekretarz zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

dr hab. Marcin Matczak, profesor w Katedrze Filozofii Prawa i Nauki o Państwie Uniwersytetu Warszawskiego, partner w Kancelarii Domański Zakrzewski Palinka sp. k.

mec. Magda Krzyżanowska-Mierzewska, radca prawny, pracowała jako prawnik w Kancelarii Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, a także w latach 1993 – 1998 jako prawnik w Sekretariacie Europejskiej Komisji Praw Człowieka

dr hab. Tomasz Pietrzykowski, profesor w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa Uniwersytetu Śląskiego

dr hab. Anna Rakowska-Trela, profesor w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Łódzkiego, adwokatka

dr hab. Anna Śledzińska-Simon, adiunkt w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Wrocławskiego

dr Tomasz Zalański, członek zarządu Stowarzyszenia im. prof. Zbigniewa Hołdy, Kancelaria Domański Zakrzewski Palinka sp.k.

prof. dr hab. Fryderyk Zoll, Katedra Prawa Cywilnego Uniwersytetu Jagiellońskiego, profesor Uniwersytetu w Osnabrück